

Høringsuttalelse

Viser til **Forslag til bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø**, spesifikt deltema 2 og 3. Dette innspillet gjelder situasjonen med skogsbilveibygging i Bergen og omegnskommunene. Denne virksomheten har berørt, og berører fortsatt, kulturminner i stor grad.

Først litt historikk:

De siste 10-15 årene har det pågått en massiv utbygging av store skogsveier i Bergen. Naturvernforbundet Hordaland mener dette skjer på en lovstridig og sterkt kritikkverdig måte, der de samme aktørene går igjen. Rivningsavfall og overskuddsmasser fra bl.a. offentlige prosjekter i Bergen kommune (for eksempel bybaneutbyggingen), havner i skog og myr både i Bergen og omegnskommunene. Vi har (hittil) registrert veier/anlegg med ulike lovbrudd på følgende steder:

- Fanafjellet
- Hylkje/Hordvik (Veten rundt)
- Skagemarka
- Hordnes
- Bontveit
- Hausdalen
- Birkelandsfjellet
- Hauge/Bratland
- Austrheim
- Hamre
- Rødlandshaugen, Osterøy
- Øyjorden-Langavatn

Et forsiktig anslag på disse er til sammen seks mil med det som i praksis er deponier kamouflert som skogsbilvei. I tillegg kommer rene dumpeplasser der vi har funnet store mengder riveavfall, som f.eks.:

- Lagunen kjøpesenter, bakside mot Apeltunvatnet
- Gloppemyra, Osterøy
- Lysekloster
- Helgeseter

Bergen Kommune har siden 2014 blitt varslet kontinuerlig om virksomheten, uten å klare å stoppe den.

November 2018: Politianmeldelse

I slutten av november 2018 leverte Hordnesskogens Venner og Naturvernforbundet Hordaland en felles politianmeldelse av aktiviteten på Fanafjellet. Vi påpekte der brudd på følgende lover og forskrifter:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)
- Lov om kulturminner, kap 2 Automatisk fredete kulturminner
- Lov om folkehelsearbeid (Folkehelseloven), §4 og kap 3
- Forskrift om fremmede organismer (FOR-2015-06-19-716 Klima- og miljødepartementet); Kap. 1-8 og Vedlegg 1- Organismer som det er forbudt å innføre, sette ut og omsette, jf. §5 og §91.
- Forskrift om bærekraftig jordbruk, §5
- Plan- og bygningsloven
- Naturmangfoldsloven
- Vannressursloven
- Forskrift om bygging av landbruksvei
- Skogbruksloven

Naturvernforbundet Hordaland leverte deretter i mai 2019 anmeldelse på skogsbilveien som går i Veten-området (Hordvik til Hylkje), og videre anmeldelser i november 2020 for skogsbilveien over Smogakampen (Bontveit til Hausdalen) og skogsbilveien på Hordnes (dvs. i utkanten av Hordnesskogen) i november 2020. Altså totalt fire anmeldelser på to år.

Vest politidistrikt henla sakene på Fanafjellet og Veten i januar 2020. (De to andre sakene, Hordnes og Smogakampen, ble henlagt først i januar -24, og disse er påklaget).

Naturvernforbundet Hordaland klaget henleggelsene av sakene på Fanafjellet og Veten videre til Statsadvokaten, som også henla dem (februar 2020), og som i likhet med Vest politidistrikt begrunnet dette med Straffeprosesslovens paragraf 71c*.

Naturvernforbundet Hordaland klaget etter dette de to sakene videre til Riksadvokaten, som sendte dem på høring til blant andre Miljødirektoratet, og ba om mer informasjon fra Statsadvokaten i mars 2020.

Status pr. 30.06.24:

I juli 2021 beordret Statsadvokaten at Vest politidistrikt skulle etterforske de fire anmeldte sakene, og i løpet av høsten 2021 ble det opprettet en egen etterforskningsgruppe i Vest politidistrikt, med bistand fra Økokrim. I februar 2022 omgjorde Riksadvokaten den opprinnelige henleggelsen, og ga ordre om videre etterforskning av skogsbilveiene på Fanafjellet og i Veten-området. Det har blitt foretatt en rekke avhør, gjort beslag og tatt ut siktelser. Sakene ligger nå hos Statsadvokaten i påvente av tiltalebeslutning.

**) Straffeprosessloven § 71 c: "Påtalemyndigheten kan beslutte at saken henlegges og overføres til forvaltningen når en overtredelse kan medføre administrativ sanksjon, hvis vilkårene for straff eller offentlig påtale ikke er oppfylt, eller hvis det for øvrig er mest hensiktsmessig at forholdet forfølges administrativt."*

Kommentarer og eksempler:

I Riksantikvarens forslag, side 20-21 står det: "Nydyrking under 15 dekar, landbruksveier under 3 km, og drenering av jordbruksjord under 100 dekar, regnes som mindre, privat tiltak. Her dekker staten eventuelle kostnader til arkeologiske arbeider".

En av utfordringene vi ser, er at det som ender opp som store, sammenhengende veianlegg på opptil 15 km., blir søkt om stykkevis og delt. De separate veistykkene blir vurdert hver for seg, og først da det statlige tilskuddet på 60% av totalkostnad nærmer seg utdeling, bes det om at veianleggene blir vurdert under ett - for å få fortgang i prosessen.

Et slikt anlegg er skogsbilveiene på **Fanafjellet**. Her ble til alt overmål også flere veistykker bygget helt uten søknad, noe både Byantikvaren og Fylkeskommunen reagerte på, da det ble søkt om legalisering(se vedlegg 1).

Etat for landbruk i Bergen kommune legaliserte veifyllingen i mai -22, som kutter og overdekker en (sannsynligvis middelalder) kirkevei mellom Fana kirke og Nordvik. Et av argumentene var at kirkeveien ikke var kartlagt før etter at veifyllingen var lagt. Men den blir altså nevnt i Bergen kommunes eget kulturminnegrunnlag fra 2006:

Etat for landbruk, legalisering av skogsbilvei mai-22:
"Etat for landbruk si vurdering av uttalen: Ein ser Byantikvaren sitt poeng vedrørende kyrkjevegen. Men gjer samstundes merksam på at kulturminnet som er registrert i Bergen kommune sine basar er dagsett i november 2018, slik at det er ikkje utan vidare sannsynleg at dette hadde blitt avdekka ved ei meir fullstendig handsaming av byggesøknaden i 2016/2017".

Fra Kulturminnegrunnlag for Byfjellene Sør, Bergen kommune 2006:

Fra Fanafjellet mot Lysskaret og Lysefjorden. Foto: Byantikvaren

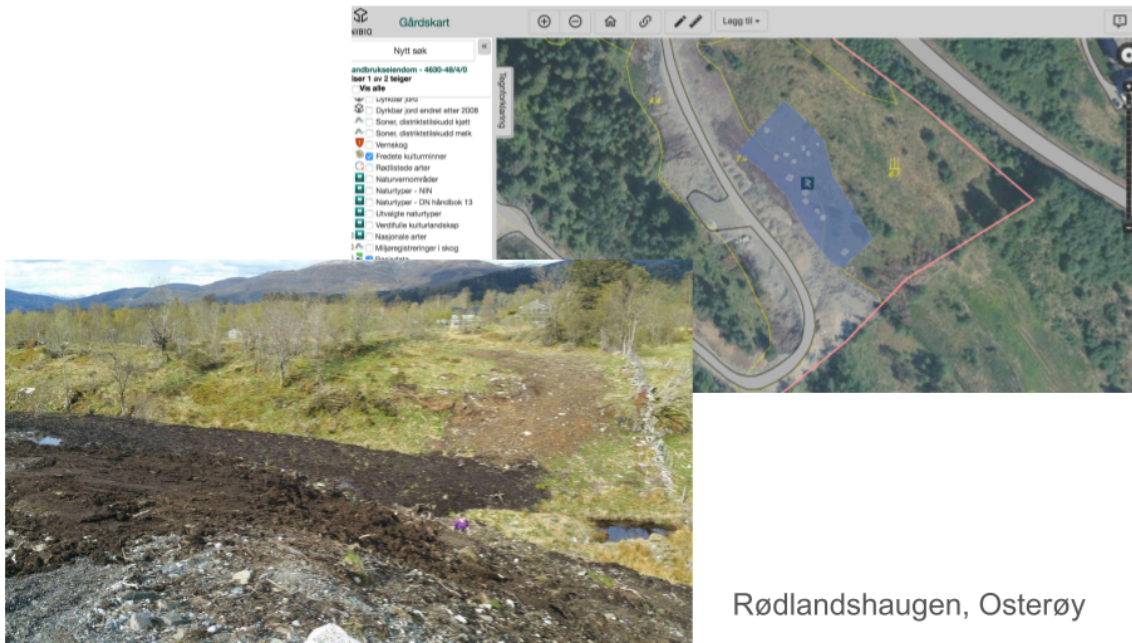
Før folk fra Nordvik var det lang og tungvint sjøverts transport rundt Korsneset. I stedet valgte de veien til fots over fjellet. Denne veien eller stien gikk over Fanafjellet gjennom Lysskaret på vei til kirken. Denne ferdselsåren må sannsynligvis ha vært i bruk alt i middelalderen, og dagens tursti gjennom Lysskaret tangerer trolig traseen for den gamle ferdselsåren.

I etterkant har Bergen kommune erklært veien ulovlig igjen(Landbruks- og matdirektoratet har også nylig vedtatt at ulovlig bygde landbruksveier ikke kan legaliseres på bakgrunn av landbrukslovgivningen, men må behandles etter plan- og bygningsloven). Grunneier her er **Opplysningsvesenets fond**.

Et annet eksempel er på **Hylkje**, der veifyllinger igjen kom i konflikt med et historisk veifar; Den Trondhjemske postvegen. Her er et klipp fra Vestlandsrevyen i 2019:

<https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-vestlandsrevyen/201907/DKHO99070919/avspiller>

På **Rødlandshaugen på Osterøy**, ble noen automatisk fredede rydningsrøyser begravd av jord, søppel, stein og dyremøkk, som ble dumpet utover beitemark i forbindelse med anleggning av "skogsbilvei":

Merk personen i lilla genser, som en målestokk for dimensjonene.

På **Hamre i Fana** er en skogsbilvei under bygging, og fremgangsmåten er å brette til side verdifull beitemark og fylle på sprengstein med biter av betong og asfalt, for deretter å dekke til veiskuldrene med jorden. Veitraséen snisser forbi to automatisk fredete kulturminner:

I Hamre-saken ble definisjonen av tiltaket problematisert. Fylkeskommunen mente at omfanget av veien og tiltaket det var knyttet til skulle defineres som et større privat tiltak, noe Riksantikvaren (som direktorat) var uenig i. Fylkeskommunen gjennomførte registreringen på fylkets regning, som et mindre privat tiltak. I etterkant har de etterspurt en forskrift knyttet til landbruksveier, fordi de mener dagens lovverk på området forholder seg til et skogbruk som knapt nok eksisterer i dag. De ser også at kommuner i liten grad vurderer landbruksveier som søknadspliktige etter plan- og bygningsloven.

Oppsummering:

Det er langt flere eksempler på ødeleggelse av kulturminner og kulturlandskap som vi kunne nevnt i denne sammenhengen, men som det ikke blir plass til denne høringsuttalelsen. Vi bidrar svært gjerne ved videre behov. I forbindelse med Bergen kommunes kommende høring om skogsbilveier til høsten, utarbeider vi en kravliste som vi mener må gjennomføres for å sikre lovlig bygging av skogsbilveier, og med det, best mulig bevaring av kulturminner.

Det som best hadde sikret kulturminner mot ukontrollert rasering, ville vært et absolutt krav om at alle søknader ville medført krav om reguleringsplan og behandling under plan- og bygningsloven.

Noen øvrige punkter gjengis her, som innspill til forslag til bevaringsstrategi:

Det er ikke mangel på lover og forskrifter som har ført til de katastrofale resultatene vi ser i dag, men at disse ikke har blitt fulgt. To hovedtrekk som har manglet:

- Alle skogsveier i Bergen skal bygges med miljøhensyn, jfr. veileder fra Landbruksdepartementet:
<https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V49599>
- Saksbehandlere i kommunen skal praktisere gjeldende lovverk med forskrifter i saksbehandling og kontroller.

Detaljerte forbedringspunkter:

- **Skogsbilveier som er bygget uten tillatelse, skal politianmeldes** (jfr. Skogbrukslova §22).
- **Alle utførte legaliseringer av ulovlig bygde skogsbilveier skal trekkes tilbake.** Søknader om legalisering av allerede utbygde veier *skal* behandles etter plan- og bygningsloven (jfr. vedtak fra Landbruks- og matdepartementet).
- **Vi krever et års pause i godkjenning av skogsbilveier i Bergen kommune** – slik at kommunen får nødvendig oversikt over sakskomplekset og gjennomfører granskning av tidligere praksis og omfang av både ulovlig bygging og feil/sviktende saksbehandling. Vi viser til presiseringer i lovverket fra Kommunal- og distriktsdepartementet (datert 19. desember 2023) og Landbruks- og matdepartementet (datert 22. januar 2024) Vi viser også til at flere skogsbilveier er under etterforskning av Vest politidistrikt, og at ny skogsbruksplan for Bergen kommune er under utarbeidelse.
- **Det skal gjennomføres en grundig kartlegging av miljøkonsekvensene av eksisterende skogsbilveier;** herunder omfang av forurensede masser, fremmede arter, ødeleggelse av myrer, kulturminner, m.m.
- **Det skal etableres et bedre system for godkjenning av skogsbilveier i fremtiden, slik at vi kan forhindre at den organiserte miljøkriminaliteten fortsetter.** Saksbehandlere i kommunen *skal* praktisere gjeldende lovverk med forskrifter i saksbehandling og kontroller, både når det gis tillatelse og underveis i prosessen. Kommunen skal føre kontinuerlig tilsyn i byggeprosessen, for å sikre at bygging skjer i tråd med vedtak og vilkår. Regel om byggetid på maksimalt 5 år (3+2) for veier som mottar statstilskudd *skal* overholdes.
- **Alle nye søknader om skogsbilveier skal ha med detaljert informasjon om tømmerverdier, skogtype, osv.** Dette for å unngå at man bygger skogsbilveier i områder der det åpenbart ikke er drivverdig skog.

- **Miljøregistrering i skog (MiS) må være utført på skogeiendommer i Bergen før hogsten planlegges og veiene bygges.**
- **Kommunen skal innføre meldeplikt for hogst**, i tråd med Skogbrukslova §11. Dette vil gi bedre muligheter for å forhindre både ulovlig veibygging og hogst, og bedre oppfølging mht. forynging.
- **Det skal gjennomføres en grundig kartlegging av miljøkonsekvensene av eksisterende skogsbilveier**; herunder omfang av forurensede masser, fremmede arter, ødeleggelse av myrer, kulturminner, m.m.
- **Vi krever at godkjenninger av nye skogsbilveier skal skje med bakgrunn i hvilke skogsbilveier som er skissert** i skogbruksplanen for Bergen kommune, når denne er vedtatt.
- **Bergen kommune skal vurdere alle søknader om bygging av skogsbilveier klasse 3 og 4 etter Plan- og bygningsloven, før behandling etter Forskrift om planlegging og bygging av landbruksveier.** Det skal redegjøres grundig for hvorfor tiltaket eventuelt *ikke* faller innenfor det generelle reguleringsplankriteriet i plan- og bygningsloven § 12-1, tredje ledd – jmfør presiseringer fra Kommunal- og distriktsdepartementet (datert 19. desember 2023).
- Gjeldende regler for nybygging av alle landbruksveier med en lengde på over 5 kilometer er at disse skal vurderes konsekvensutredet før vedtak fattes, jf. forskrift 19. desember 2014 nr. 1758 om konsekvensutredninger for tiltak etter sektorlover § 3, jf. vedlegg II bokstav f.

Dette gjelder også kortere anlegg der det i ettertid blir søkt om forlenging og avstikkere over et lengre tidsrom.

Avkjørsler fra offentlig vei og velteplasser som anlegges inn til offentlig vei, skal på forhånd være godkjent av veimyndighetene, jf. veglova § 40 til § 43.

Kilde: Forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier (Lovdata)

Som en skjerping av reglene mener vi at kommunen må få inn i nye bestemmelser for KPA at *alle* skogsbilveier skal reguleres og konsekvensutredes.

- Vi mener det skal stilles krav om reguleringsplan for skogsbilveier i bratt terreng eller store veianlegg.

I tillegg krever vi at det skal stilles krav om reguleringsplan for skogsbilveier som vil berøre en eller flere av følgende naturkvaliteter - dette for å sikre at skogsbilveier som berører disse verdiene blir sendt ut på høring og behandlet av bystyret:

- Fulldyrket eller overflatedyrket jord
 - Naturskog. Naturskog er her definert som skog aldri har blitt flatehogd.
 - Myrer
 - Rødlistede naturtyper
 - Rødlistede arter
-
- **Det skal kun brukes rene naturlige masser som stein, pukk, grus i veiene, og helst stedegne masser. Byggeplan med masseberegning skal kontrolleres nøye.**
-
- **Regnskap med bilag skal kontrolleres, og avvik eller manglende bilagsdokumentasjon skal gi reduksjon i tilskuddsutbetaling eller krav om tilbakebetaling.**
-
- **Forurensning skal fjernes umiddelbart. Blir urene masser liggende i eller langs skogsveien, vil kommunen tinglyse en heftelse om forurenset grunn på eiendommen.** Forurensningsloven skal benyttes ved slike brudd på lovverket, der landbrukslovgivningen ikke er tilstrekkelig.
-
- Til slutt tar vi med at det ikke ser ut til at det har blitt foretatt **miljøregistreringer i skog (MiS)** i Bergen kommune i forbindelse med hogst - jamfør Nibios kartressurs *Kilden*. Uten MiS-registreringer har man i praksis ingen kunnskap om hvilke naturverdier som finnes i skogene som blir hogget. Vi ønsker en redegjørelse for om det har blitt foretatt MiS-registreringer i de skogområdene som har blitt hogget i Bergen kommune, og hvis det ikke har blitt gjort, om ikke dette da er et brudd på PEFC-standarden for tømmer.

Med vennlig hilsen

Synnøve Spangelo
Frivillig, Naturmangfoldsgruppen
Naturvernforbundet Hordaland

